

Jaarverslag TIB 2021

De TIB was voornemens om verslag uit te brengen over bulkinterceptie en “strategische operaties”. Juist bij deze bijzondere bevoegdheden is duidelijkheid omtrent de reikwijdte en impact van belang, niet in de laatste plaats gelet op het thans in internetconsultatie gebrachte wetsvoorstel waarin de diensten meer ruimte wordt geboden voor het uitvoeren van bulkinterceptie en “strategische operaties”. De minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en de minister van Defensie zijn echter van oordeel dat de enkele passages teveel inzicht geven in de werkwijze van de diensten en daarmee staatsgeheim zijn. De TIB heeft deze passages in dit verslag zwart gemaakt. Aan de Commissie Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten zal een ongelakte versie worden aangeboden.

Samenvatting

Het toetsingsproces

De TIB heeft in het kalenderjaar 2021 in totaal 3.071 verzoeken van de AIVD en de MIVD getoetst. Het aantal verzoeken groeit nog ieder jaar. Ook de omvang en (technische) complexiteit van de verzoeken neemt nog elk jaar toe. De TIB heeft ten aanzien van verzoeken van de AIVD 3,3% van de verzoeken onrechtmatig beoordeeld. In de vorige verslagperiode was dit 1,9%. Ten aanzien van de verzoeken van de MIVD heeft de TIB 7,1% van de verzoeken onrechtmatig beoordeeld. In de vorige verslagperiode was dit 8,1%. Deze percentages hadden hoger kunnen zijn. Het is voorgekomen dat de TIB vragen stelde over voorgelegde verzoeken en de minister het verzoek daarop introk.

In 2021 is het 6 keer voorgekomen dat de AIVD de spoedprocedure (waarbij direct kan worden ingezet, nog voor het bindend oordeel van de TIB) onrechtmatig heeft ingezet. Ook kwam het 3 keer voor dat de inzet zelf onrechtmatig was. In 2 gevallen ging het om een journalist. In vergelijking met de vorige verslagperiode valt de stijging van het aantal onrechtmatigheidsbeslissingen vanwege een niet proportionele of niet zo gericht mogelijke uitoefening van bijzondere bevoegdheden op.

Kabelinterceptie

In 2021 zijn 2 keer verzoeken ingediend tot interceptie van kabelinternetverkeer. De TIB heeft de verzoeken die zien op productie (het daadwerkelijk intercepteren van kabelinternetverkeer voor het inlichtingenproces) onrechtmatig beoordeeld. Bij het eerste verzoek was het aannemelijk dat een significante hoeveelheid van het internetverkeer van onder andere Nederlandse burgers zou worden opgeslagen en een deel daarvan ongezien zou worden gedeeld met een buitenlandse partnerdienst. Daartegenover stond geen concrete beschrijving van de te verwachten opbrengst die deze interceptie kon rechtvaardigen. Bij het tweede verzoek was naar het oordeel van de TIB teveel onduidelijkheid over de waarborgen. Daardoor zou de situatie kunnen ontstaan dat medewerkers van de diensten ook van Nederlandse burgers zouden kunnen bijhouden wie op welk moment welke website heeft bezocht.

Informatievoorziening

De TIB heeft ook in 2021 gemerkt dat de AIVD de TIB onjuist en/of onvolledig heeft geïnformeerd voor wat betreft de inhoud van verzoeken. In een aantal gevallen ging het klaarblijkelijk om administratieve fouten of misverstanden. In drie gevallen heeft dit geleid tot een onrechtmatigheidsbeslissing. In geen van de gevallen is gebleken dat moedwillig informatie is achtergehouden.

Daarnaast is de TIB in 2021 geïnformeerd dat beide diensten sinds 1 mei 2018 in een aantal operaties een onbekende kwetsbaarheid hebben ingezet om een geautomatiseerd werk binnen te dringen, zonder dat in het toestemmingsverzoek te melden. Dit is ook gebeurd in gevallen waarbij ten tijde van het schrijven van het verzoek om toestemming al duidelijk was dat de betreffende kwetsbaarheid

ingezet zou gaan worden. De TIB kon haar wettelijke taak om de technische risico's te beoordelen in die gevallen onvoldoende uitvoeren, omdat essentiële informatie ontbrak. In dit jaarverslag wordt één geval beschreven, waarbij geldt dat als de informatie wel vooraf was gedeeld, de TIB niet tot een rechtmatigheidsbeslissing was gekomen.

Inhoudsopgave

Samenvatting	2
Het toetsingsproces	2
Kabelinterceptie	2
Informatievoorziening.....	2
Inhoudsopgave	4
Over de TIB	6
Voorwoord	8
1. Ontwikkelingen in het toetsingsproces.....	10
1.1. Informatievoorziening vanuit de diensten.....	10
1.1.1. Onjuiste informatie ten aanzien van operatie's	10
1.1.2. Onjuiste informatie ten aanzien van inzet onbekende kwetsbaarheden.....	11
1.2. Onderzoeksopdrachtgerichte interceptie op de kabel	12
1.3. Ontwikkelingen in wet- en regelgeving.....	14
1.3.1. Rapport Evaluatiecommissie Wiv 2017.....	14
1.3.2. Beperkte wijziging van de Wiv 2017 in 2021	15
1.4. Strategische hackoperaties	15
1.5. Organisatieverzoeken	16
2. De rechtmatigheidstoets in cijfers	18
2.1. Algemeen beeld bij de verzoeken	18
2.2. Ingetrokken verzoeken.....	19
2.3. Redenen onrechtmatigheidsbeslissingen	20
2.4. Beoordeling spoedprocedure	22
3. Vooruitblik.....	24
4. Samenstelling TIB	26

Over de TIB

De TIB is een onafhankelijke toetsingscommissie belast met de toetsing van de rechtmatigheid van de door de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties of Defensie verleende toestemming voor de inzet van bepaalde bijzondere bevoegdheden door de Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst (hierna: AIVD) of de Militaire Inlichtingen- en Veiligheidsdienst (hierna: MIVD). De TIB toetst onder meer de toestemming bij een verzoek tot het tappen van een telefoon of het hacken van een computer, maar ook bij het hacken van grotere computersystemen en het grootschalig tappen van telecommunicatie via de satelliet of de kabel. De betrokken minister verleent toestemming voor de inzet van een bevoegdheid met de ondertekening van het verzoek. Praktisch gezien toetst de TIB dus de inhoud van een schriftelijk verzoek. Voor de leesbaarheid zal verder gesproken worden over het toetsen van verzoeken of het (on)rechtmatig beoordelen van verzoeken in plaats van het toetsen van de toestemming van de minister op verzoeken.

De verschillende onderdelen die de TIB toetst staan voornamelijk in de Wet op de inlichtingen en veiligheidsdiensten 2017 (Wiv 2017). In haar rechtmatigheidstoets beoordeelt de TIB of het *noodzakelijk* is de bevoegdheid in te zetten. Het belang van de in te zetten bevoegdheid wordt gewogen ten opzichte van de inbreuk op de privacy die de inzet oplevert (*proportionaliteit*). Daarnaast wordt beoordeeld of het lichtste middel wordt ingezet om de benodigde informatie te verkrijgen (*subsidiariteit*). Verder wordt beoordeeld of de inzet van de bevoegdheid *zo gericht mogelijk* is. Het oordeel van de TIB is bindend. Dat betekent dat als de TIB een door de minister verleende toestemming als onrechtmatig beoordeelt, de bevoegdheid niet mag worden ingezet.

De samenstelling en bevoegdheden van de TIB zijn opgenomen in de Wiv 2017. De TIB bestaat uit drie leden, waarvan twee leden brede ervaring hebben binnen de rechterlijke macht. Het derde lid is benoemd vanwege zijn technische deskundigheid. De leden van de TIB worden ondersteund door een secretariaat. Sinds februari 2022 beschikt de TIB ook over plaatsvervangend leden.

Voorwoord

De wereld is sinds het verschijnen van het vorig jaarverslag ingrijpend veranderd. De beelden van verwoeste steden, vluchtende mensen en slachtoffers komen dagelijks onze huiskamers binnen. Je zou je kunnen afvragen of onder deze omstandigheden het toetsen van bevoegdheden die de Nederlandse diensten inzetten niet een overbodige luxe is. Zou je niet alle regels moeten laten varen om weerstand te bieden tegen cyberdreigingen, zoals de vorige Minister van Defensie suggereerde in een interview met het NRC: “Landen als Rusland en China kunnen doen wat ze willen, maar wij hebben ethische principes en regels.”

Wat de TIB betreft is het toetsen van ingrijpende bevoegdheden zeker geen overbodige luxe. Een rechtsstaat is een kostbaar goed. Geen vanzelfsprekend bezit. Het is een totaalpakket. Je kunt niet cherry picken uit waarborgen of ze even aan de kant zetten als dat wat minder goed uitkomt.

Anderzijds staat de nationale veiligheid in ons land en dat van onze bondgenoten onder druk. Veiligheid is óók een kostbaar goed. Een goede balans tussen de bescherming van nationale veiligheid en de privacy van burgers is van evident belang voor het goed functioneren van een democratische rechtsstaat. Sinds haar oprichting in 2018 staat de TIB voor die balans. Als onafhankelijk toetsende instantie worden wekelijks verzoeken van beide diensten grondig bestudeerd en de verleende toestemming daarbij getoetst op rechtmatigheid.

Ook nu, of liever nog juist nu, dient naast de nationale veiligheid de privacy van burgers beschermd te worden. Burgers in Nederland moeten vrij durven communiceren, via de telefoon, via internet of hoe dan ook. Het intercepteren van communicatie kan noodzakelijk zijn, maar dan dient er wel effectief toezicht gehouden te worden.

De diensten hebben gepleit om in het kader van cyberonderzoeken meer ruimte van de wetgever te krijgen. Een concept wetsvoorstel is op het moment van schrijven van dit jaarverslag in consultatie gegaan. Bij de totstandkoming van het wetsvoorstel is de TIB deels betrokken. Door de TIB is daarbij telkens gewezen op de noodzaak om wettelijke waarborgen in stand te houden. Effectief toezicht op de diensten is niet alleen van belang als waarborg voor de bescherming van privacy van burgers, maar ook vanwege het vertrouwen van burgers in de rechtsstaat.

Ook het komend jaar zal de TIB haar toetsingsproces grondig en scherp uitvoeren om de goede balans tussen de bescherming van nationale veiligheid en de privacy van burgers te behouden.

Mariëtte Moussault,
Voorzitter Toetsingscommissie Inzet Bevoegdheden

1. Ontwikkelingen in het toetsingsproces

Het is in 2021 wederom voorgekomen dat de TIB onjuist en/of onvolledig is geïnformeerd door de diensten. Dat kwam deels aan het licht bij het reguliere toetsingsproces van de TIB. In het eerste kwartaal is echter ook proactief door beide diensten zelf aangegeven dat de TIB onvolledig en/of onjuist was geïnformeerd ten aanzien van het gebruik van onbekende kwetsbaarheden in hackoperaties. Dit wordt in paragraaf 1.1.2. besproken.

Het afgelopen jaar hebben de diensten op twee momenten verzoeken ingediend tot interceptie van kabelinternetverkeer. De TIB heeft de toestemming bij de verzoeken die zien op productie (het daadwerkelijk intercepteren van kabelinternetverkeer voor het inlichtingenproces) onrechtmatig beoordeeld. Eind 2021 heeft de TIB de toestemming bij een AIVD-verzoek tot verkenning van bepaalde gegevensstromen van kabelinternetverkeer (snapshotting) wel rechtmatig geacht. Hierover wordt in paragraaf 1.2. verslag gedaan.

Verder worden in dit hoofdstuk de volgende ontwikkelingen besproken. Paragraaf 1.3. schetst de nieuwe, voor de TIB relevante wet- en regelgeving. In paragraaf 1.4. wordt in vervolg op het voorgaande jaarverslag verder ingegaan op het onderwerp strategische hackoperaties. Tot slot wordt in paragraaf 1.5. verslag gedaan van het opstellen van een beoordelingskader ten aanzien van organisatieverzoeken.

1.1. Informatievoorziening vanuit de diensten

1.1.1. Onjuiste informatie ten aanzien van operaties

De TIB is voor haar rechtmatigheidsoordeel primair aangewezen op de informatie die in de verzoeken is opgenomen. Mede vanwege het staatsgeheime karakter van de operaties kan de TIB geen openbare bronnen raadplegen. Bovendien kan de TIB, anders dan de CTIVD, niet zelf in de systemen van de diensten zoeken. De Wiv 2017 biedt de TIB de mogelijkheid om aan de ministers vragen te stellen naar aanleiding van verzoeken. Dat doet de TIB regelmatig. In de praktijk worden deze vragen rechtstreeks gesteld aan de diensten en ontvangt de TIB ook van hen de beantwoording.

In 2019 en 2020 is herhaaldelijk gebleken dat de oorspronkelijk verstrekte informatie in het verzoek onvolledig of zelfs onjuist was. Er zijn destijds gesprekken gevoerd tussen de TIB en de dienstleiding van de AIVD om de situatie te verbeteren.

Ook in 2021 is voorgekomen dat de TIB onvolledig en/of onjuist is voorgelicht door de AIVD. In een aantal gevallen ging het klaarblijkelijk om administratieve fouten of misverstanden die niet doorslaggevend waren voor de beoordeling. In drie gevallen is uiteindelijk op basis van de volledige en/of juiste informatie een onrechtmatigheidsbeslissing genomen. De toestemming op die verzoeken was mede gebaseerd op informatie die feitelijk onjuist bleek te zijn. In deze drie gevallen ging het om

informatie waarbij de AIVD in het verzoek schreef dat de feiten bleken uit eigenstandig verricht onderzoek. De TIB heeft telkens na het stellen van vragen van de AIVD moeten vernemen dat die informatie onjuist bleek. In geen van de gevallen is gebleken dat dit moedwillig is gedaan. De informatievoorziening blijft onderwerp van gesprek tussen de AIVD en de TIB.

1.1.2. Onjuiste informatie ten aanzien van inzet onbekende kwetsbaarheden

De TIB toetst conform de Wiv 2017 de technische risico's bij elke inzet van de hackbevoegdheid. Het gaat daarbij met name om twee soorten risico's. Ten eerste het risico voor de beschikbaarheid en integriteit van het betrokken geautomatiseerde werk. Als er door de dienst wordt binnengedrongen, is er dan een risico dat een systeem uitvalt? En wat zijn daarvan de gevolgen, bijvoorbeeld voor de gebruikers die afhankelijk zijn van zo'n systeem? Relevante vragen als het gaat om het interne netwerk van bijvoorbeeld een telecomprovider. De klanten kunnen immers afhankelijk zijn van de dienstverlening van de telecomprovider als zij een noodnummer moeten bellen.

Ten tweede toetst de TIB de risico's op misbruik door derden. Het gaat daarbij vooral om de vraag of andere (statelijke) actoren misbruik zouden kunnen maken van de kennis en technische middelen van onze diensten. Met name bij de inzet van onbekende kwetsbaarheden is het van belang die inschatting te kunnen maken. Immers, indien een andere actor de methode succesvol kan kopiëren bestaat het risico dat die actor gemakkelijker kan binnendringen op systemen in Nederland of bij haar bondgenoten.

De TIB heeft in de afgelopen jaren steeds benadrukt dat de inzet van een onbekende kwetsbaarheid alleen kan indien dat expliciet gemotiveerd wordt in een verzoek. De TIB dient volledig te worden geïnformeerd over de voorgenomen inzet van een onbekende kwetsbaarheid, zodat de technische risico's daarvan naar behoren kunnen worden ingeschat. De informatie wordt vervolgens door de TIB betrokken in de proportionaliteitstoets.

Medio 2021 is door de directeur MIVD en de directeur-generaal AIVD aan de TIB gemeld dat uit intern onderzoek is gebleken dat sinds 1 mei 2018 in een aantal operaties een onbekende kwetsbaarheid is ingezet, zonder dat in het verzoek op te nemen. Daarbij is aangegeven dat de technische risico's die in de verzoeken werden gemeld, wel in lijn zijn met de technische risico's verbonden aan de inzet van de onbekende kwetsbaarheid.

De TIB heeft een analyse uitgevoerd van de betreffende operaties. Bij één operatie ging het om het binnendringen van ██████████ om gegevens van ██████████¹ te verwerven. In het verzoek was opgenomen dat er geen zicht bestond op de manier waarop daadwerkelijk zou worden binnengedrongen en dat de technische risico's daarom slechts generiek waren beschreven. Achteraf bleek dat de betreffende dienst van te voren wist hoe te hacken met de onbekende kwetsbaarheid. Die bleek bovendien onversleuteld te zijn uitgebuit. Het onversleuteld uitbuiten van een onbekende

¹ Het woord wat hier stond mocht de TIB niet gebruiken. Voor de leesbaarheid kan op deze plaats de term "personen" worden gebruikt.

kwetsbaarheid kan ertoe leiden dat zowel de *exploit-code* als het geautomatiseerde werk dat er vatbaar voor is bekend worden, bijvoorbeeld bij andere landen met een SIGINT-capaciteit. Daardoor ontstond het risico dat derden door middel van dezelfde onbekende kwetsbaarheden konden binnendringen op hetzelfde geautomatiseerde werk van [REDACTED].

De TIB heeft hierover in juli 2021 bij brief aan de ministers geconcludeerd dat zij het verzoek niet als rechtmatig zou hebben beoordeeld als zij op de hoogte zou zijn geweest van de relevante feiten en omstandigheden die op dat moment reeds bij de dienst bekend waren. Ook heeft de TIB aangegeven dat de focus op één operatie in de brief niet betekent dat zij het eens is met de conclusie van de diensten dat de beschreven technische risico's in lijn waren met de risico's verbonden aan de inzet van de beschreven onbekende kwetsbaarheden.

1.2. Onderzoekopdrachtgerichte interceptie op de kabel

Er is bij de totstandkoming van de Wiv 2017 maatschappelijk en politiek veel aandacht geweest voor de nieuwe bevoegdheid van de diensten om grootschalig internetverkeer via de kabel te mogen tappen. Deze bevoegdheid hoeft niet te zijn gericht op specifieke personen of organisaties waarnaar de diensten onderzoek doen. De diensten kunnen veel breder onderzoek doen naar fenomenen en onderwerpen om gekende maar ook ongekende dreiging bloot te leggen. De bevoegdheid omvat zowel het aftappen van kabelinternetverkeer om vast te stellen of het potentieel voldoende inlichtingenwaarde bevat (snapshotting) als het gedurende bepaalde tijd tappen van bepaalde gegevensstromen binnen kabelinternetverkeer (productie).

Uitvoering van kabelinterceptie kan niet zonder voorafgaande rechtmatigheidstoets van de TIB. Vanwege het bijzondere karakter van de bevoegdheid rapporteert de TIB jaarlijks over deze bevoegdheid.

De TIB heeft in juni 2021 verzoeken van beide diensten ontvangen. Door beide ministers is toestemming verleend voor inzet van kabelinterceptie op [REDACTED]. Het ging om verzoeken voor het zowel voor snapshot- als productiedoeleinden intercepteren van kabelinternetverkeer ten behoeve van twee onderzoeksgebieden van de diensten. De TIB is tot het oordeel gekomen dat de voorgenomen inzet van kabelinterceptie niet proportioneel, niet subsidiair en niet zo gericht mogelijk was.

Niet proportioneel, omdat het belang van de diensten niet in evenredige verhouding stond met de inbreuk op privacy. Ten opzichte van een voorgaand verzoek zou 6 tot 8 keer meer internetverkeer worden getapt, terwijl enkele belangrijke waarborgen vervielen. Het was aannemelijk dat een significante hoeveelheid van het internetverkeer van onder andere Nederlandse burgers zou worden opgeslagen en een deel daarvan ongezien zou worden gedeeld met een buitenlandse partnerdienst. In de verzoeken stond geen concrete beschrijving van de te verwachten opbrengst die deze interceptie zou kunnen rechtvaardigen. Evenmin was in de verzoeken voldoende duidelijk gemaakt hoe de diensten zo gericht mogelijk te werk zouden gaan. Er werd onvoldoende inzichtelijk gemaakt

welke technische filtering werd toegepast. Daarnaast was onvoldoende gemotiveerd dat deze wijze van kabelinterceptie het lichtste middel was om de onderzoeksopdrachten uit te kunnen voeren. De diensten hebben andere wettelijke, meer gerichte verwervingsmogelijkheden met betrekking tot aanbieders van telecommunicatiediensten en aanbieders van gegevensopslag. Waarom juist mede ten aanzien van een aantal van deze aanbieders ongericht kabelinternetverkeer moest worden verworven konden de diensten onvoldoende uitleggen.

De verzoeken zijn daarom onrechtmatig beoordeeld. De TIB heeft haar beslissingen op de verzoeken uitgebreid gemotiveerd en nadien ook mondeling toegelicht aan de ministers en de diensten.

In november 2021 zijn nieuwe verzoeken ingediend voor zowel snapshot- als productiedoelinden. Voorafgaand heeft een afvaardiging van de TIB een aantal presentaties ontvangen met betrekking tot de technische aspecten van de uitvoering van kabelinterceptie.

De TIB heeft de verzoeken die betrekking hebben op productie onrechtmatig beoordeeld. Met betrekking tot het beoogde kabeltraject was onvoldoende onderbouwd (bijvoorbeeld door voorafgaande snapshotting) wat de potentiële inlichtingenwaarde was. In het verzoek werd verwezen naar onderzoeksresultaten met betrekking tot snapshotting op een ander kabeltraject. Dat was met name van belang aangezien het beoogde kabeltraject betrekking had op verkeer in een diametraal andere richting dan de richting waarop het onderzoek betrekking had. Daarom bleek niet voldoende dat inzet op dit kabeltraject zo gericht mogelijk was. Dit vormde een zelfstandige grond voor onrechtmatigheid.

De TIB heeft in haar beslissing nadrukkelijk aandacht gevraagd voor de blijvende onduidelijkheden met betrekking tot de gerichtheid (en daarmee de proportionaliteit). Beoogd was kabelinternetverkeer alleen op te slaan als het voldeed aan bepaalde kenmerken. Ook na het stellen van vragen was niet duidelijk geworden welke concrete waarborgen of begrenzingen aan (het vaststellen van) die kenmerken zouden zijn verbonden. De TIB constateerde dat uitvoering van de bevoegdheid potentieel inzicht zou kunnen bieden in het internetverkeer tussen miljoenen burgers onderling. De situatie zou kunnen ontstaan dat medewerkers van de diensten ook van Nederlandse burgers zouden kunnen bijhouden wie op welk moment welke website heeft bezocht. Feitelijk zou de uitvoering daarmee tot een vergelijkbaar resultaat leiden als de uitvoering die in juni 2021 aan de TIB werd voorgelegd.

De TIB heeft het verzoek dat betrekking heeft op verkenning van de kabel (snapshot) in december 2021 wel rechtmatig beoordeeld. Dat betekent dat de diensten gedurende een jaar de bevoegdheid zullen kunnen uitoefenen om het hiervoor bedoelde kabeltraject te intercepteren teneinde de potentiële inlichtingenwaarde daarvan te kunnen beoordelen.

1.3. Ontwikkelingen in wet- en regelgeving

1.3.1. Rapport Evaluatiecommissie Wiv 2017

In het regeerakkoord van het kabinet Rutte III werd afgesproken de Wiv 2017 uiterlijk twee jaar na inwerkingtreding (1 mei 2018) te evalueren. De Evaluatiecommissie Wiv 2017 heeft deze omvangrijke klus op zich genomen. Op 20 januari 2021 is het eindrapport aan beide kamers der Staten-Generaal aangeboden en publiek verschenen.²

De TIB heeft diezelfde dag op haar website een kort nieuwsbericht geplaatst. Daarin heeft de TIB aangegeven blij te zijn met de constatering van de Evaluatiecommissie Wiv 2017 dat de TIB *‘van grote meerwaarde is voor het toezichtstelsel’* en de bindende toets vooraf *‘een belangrijke waarborg is die aan het systeem is toegevoegd’*. Tegelijkertijd wijst de TIB op de voorstellen van deze commissie om de inhoudelijke toets van de TIB in de toekomst te beperken en de inzet van een aantal bevoegdheden helemaal niet meer door de TIB te laten toetsen. De TIB heeft gewaarschuwd dat dit een achteruitgang kan betekenen in de balans tussen de bescherming van de nationale veiligheid en de privacy van burgers en daarmee voor de waarborgen voor de rechtsstaat.

Die waarschuwing is herhaald door de voorzitters van de TIB en de CTIVD in een interview met het NRC van 7 maart 2021. Een van de voorstellen van de Evaluatiecommissie Wiv 2017 is de TIB-toets te beperken tot slechts de verwerving van gegevens. De wijze waarop de diensten beogen om te gaan met verworven gegevens (verwerken) mag niet worden betrokken bij de toets. In het interview heeft de voorzitter van de TIB onder meer aangegeven te vrezen voor uitholling van de proportionaliteitstoets als dat voorstel zouden worden overgenomen.

De voorzitter van de TIB heeft in commissies van de Eerste en Tweede Kamer der Staten-Generaal een toelichting gegeven tijdens een technische briefing over de Wiv 2017. De voorzitter heeft erop gewezen dat het onderscheid verwerven/verwerken betekent dat belangrijke aspecten in een operatie niet meer kunnen worden meegewogen.

Daarbij is ter illustratie het voorbeeld geschetst waarbij de diensten een telecomprovider met miljoenen gebruikers zouden hacken om daar de telefonie- en verkeersgegevens van slechts enkele targets te verwerven. Dat kan op zichzelf noodzakelijk zijn. Het is echter niet zonder meer proportioneel. Op dit moment zou de TIB in het kader van de proportionaliteitsvraag mogen meewegen of de gegevens van alle onschuldige gebruikers direct zouden worden vernietigd. Ook zou de TIB mogen meewegen of het voornemen bestaat om een verworven dataset integraal relevant te verklaren, waardoor de telefonie- en internetgegevens van de miljoenen gebruikers feitelijk onbeperkt bewaard mogen worden. Het gevolg van het strikte onderscheid dat de Evaluatiecommissie Wiv 2017 voorstelt is dat deze aspecten niet meer mogen worden meegewogen.

² Rapport van de Evaluatiecommissie Wiv 2017 getiteld *‘Evaluatie 2020 Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten 2017’*, beschikbaar op rijksoverheid.nl.

Het zou voor de TIB kunnen betekenen dat gekozen moet worden tussen óf meer dan nu onrechtmatig beoordelen, óf een stempelmachine worden. Dat zou of ten koste kunnen gaan van de nationale veiligheid of ten koste van de privacy van burgers.

In de huidige kabinetsperiode wordt een brede wijziging van de Wiv 2017 verwacht.

1.3.2. Beperkte wijziging van de Wiv 2017 in 2021

Medio 2021 is de Wiv 2017 gewijzigd. De regering had reeds in 2019 aanleiding gezien de wet op enkele punten aan te passen. Enkele waarborgen moesten aan de wet worden toegevoegd. Deze waarborgen, de gerichtheidseis ten aanzien van de inzet van bijzondere bevoegdheden (waaronder voor kabelinterceptie) en de versnelde weging van samenwerking met buitenlandse diensten, waren eerder al wel vastgelegd in bindende beleidsregels.

Naast de vastlegging van de voornoemde beleidsregels in de wet bevat de wet enkele kleinere wijzigingen. Voor de TIB meest van belang was de toevoeging van een wettelijke mogelijkheid om plaatsvervangend leden te benoemen, zodat bij verhindering en ontstentenis van een lid vervanging mogelijk was. Met name de coronapandemie heeft de noodzaak tot mogelijke vervanging onderstreept. Gelukkig heeft ook in het gehele jaar 2021 de toetsing van verzoeken geen vertraging opgelopen als gevolg van corona.

1.4. Strategische hackoperaties

Zoals reeds gemeld in het Jaarverslag 2020 hebben beide diensten vorig jaar meermaals verzocht om de inzet van de hackbevoegdheid uitsluitend op strategische onderbouwing. Dat betekent dat de voorgenomen inzet niet specifiek is gericht op het verkrijgen van bepaalde gegevens, maar vooral op het vergroten van de kennis of mogelijkheden. De TIB gaf in het voorgaand jaarverslag het hypothetisch voorbeeld van een toegangspost in een computersysteem, waardoor anderszins ontoegankelijke communicatie zoals versleuteld berichtenverkeer inzichtelijk kon worden gemaakt.

De wetgever heeft zich bij de totstandkoming van de Wiv 2017, noch bij gelegenheid van de wijzigingswet zoals besproken in paragraaf 1.3.2., uitgelaten over de vraag in hoeverre een uitsluitend strategische hack past bij de 'goede taakuitvoering van de diensten' (artikel 28 Wiv 2017). De TIB acht het wenselijk dat de wetgever zich in algemene zin uitlaat over de toelaatbaarheid van de inzet van de hackbevoegdheid voor uitsluitend strategische doeleinden en wat daarvoor het kader is. Tot dat moment toetst de TIB dergelijke verzoeken binnen haar reguliere beoordelingskaders. De noodzakelijkheid, proportionaliteit, subsidiariteit en gerichtheid van dergelijke operaties moeten derhalve blijken uit de inhoud van het verzoek.

Ook in het kalenderjaar 2021 hebben beide diensten verzoeken ingediend om operaties uit te mogen voeren die uitsluitend strategisch van aard zijn. Ook zijn er verlengingsverzoeken in dergelijke operaties ingediend. In een aantal gevallen heeft dat geleid tot rechtmatigheidsbeslissingen en in een aantal gevallen tot onrechtmatigheidsbeslissingen. Gelet op het staatsgeheime karakter van de

operaties kan de TIB op deze plaats niet in detail treden. Wel wordt hier aangegeven dat de TIB in het kalenderjaar 2021 een aantal verzoeken heeft beoordeeld waarvoor toestemming was verleend die in meerdere opzichten als zeer vergaand van aard kunnen worden gekwalificeerd. De TIB heeft 8 verschillende operaties onrechtmatig beoordeeld, mede of uitsluitend omdat de TIB de operatie niet proportioneel achtte. In een geval was beoogd een positie bij een [REDACTED] in te nemen. Vanuit die positie [REDACTED].

In 2 andere gevallen was eerder wel rechtmatig toestemming verleend voor uitvoering van een operatie, waardoor een strategische positie was verkregen bij meerdere partijen. Het betrof langer lopende operaties. De opbrengst daarvan was niet altijd goed inzichtelijk. Juist als het gaat om een hack op een non-target waarbij de privacy van veel gebruikers wordt geraakt, worden hoge eisen gesteld aan de opbrengst. Het is voor toetsing van de noodzaak en proportionaliteit van verlenging van de inzet daarom essentiële informatie. De TIB heeft bij verlengingsverzoeken in 2021 gevraagd per partij aan te geven welke opbrengst de inzet specifiek opleverde. Dit resulteerde in een sterk wisselend beeld, waarbij de opbrengst soms zeer beperkt bleek te zijn. In die gevallen heeft de TIB de verlenging van de inzet tegenover die partijen niet proportioneel en daarmee onrechtmatig geacht.

1.5. Organisatieverzoeken

Op grond van de Wiv 2017 kunnen de diensten bijzondere bevoegdheden richten op personen, maar ook op een groep personen die deel uitmaakt van een organisatie. In het laatste geval biedt de Wiv 2017 in bepaalde gevallen de mogelijkheid om gedurende de inzet en zonder voorafgaande toestemming van de minister, nieuwe personen op het verzoek “bij te schrijven”. De bijzondere bevoegdheid kan vervolgens direct worden ingezet op de bijgeschreven personen. Pas als er een verlengingsverzoek komt, kan de TIB bij dat nieuwe verzoek toetsen of die personen terecht als deelnemers van de organisatie zijn aangemerkt. Organisatieverzoeken dienen te voldoen aan de vereisten die zijn beschreven in toezichtsrapport 40 van de CTIVD.³

De TIB constateerde in de loop van het jaar 2020 dat organisatieverzoeken van beide diensten in reikwijdte en in omvang van de verzochte inzet van bevoegdheden waren toegenomen. Het voor de rechtmatigheidstoets van de TIB benodigde overzicht kwam hiermee onder druk te staan. Ook signaleerde de TIB dat vaker onduidelijk was wie onder welke omstandigheden als lid van de organisatie kon worden aangemerkt.

Met het oog op het belang van een voorzienbare toetsing van organisatieverzoeken zijn de TIB en de CTIVD in de eerste helft van 2021 begonnen met het uitwerken van een beoordelingskader. De toezichthouders hebben in het jaar 2021 een aantal keer met de ambtelijke staf van de diensten overleg gevoerd, voornamelijk om vast te stellen of de uitwerking van het beoordelingskader

³ Toezichtsrapport 40 over de inzet van de af luisterbevoegdheid en van de bevoegdheid tot de selectie van sigint door de AIVD, CTIVD toezichtsrapport 40, 7 oktober 2014.

werkbaar was of tot onvoorziene, negatieve effecten in de uitvoering zou kunnen leiden. In december 2021 is het beoordelingskader door de TIB en de CTIVD vastgesteld.

Het beoordelingskader organisatieverzoeken verwoordt de vereisten die als uitgangspunt worden genomen voor de beoordeling van organisatieverzoeken. Daarin wordt beschreven welke vereisten de toezichthouders stellen aan een organisatiebeschrijving. Ook wordt beschreven wat de toezichthouders verwachten ten aanzien van een beschrijving van de reikwijdte van een verzoek. Het beoordelingskader is voorzien van diverse voorbeelden van reeds beoordeelde verzoeken.

Per 1 februari 2022 zullen de toezichthouders het beoordelingskader hanteren bij de beoordeling van verzoeken. Het beoordelingskader is niet gepubliceerd. Het is staatsgeheim gerubriceerd, omdat het stuk is voorzien van meerdere voorbeelden van verzoeken in (lopende) inlichtingenoperaties. Het stuk is zo geschreven dat het voor de bewerkers van de diensten, die de verzoeken opstellen, praktisch kan worden toegepast.

Vooruitlopend op de inwerkingtreding heeft de TIB gedurende 2021 in een groot aantal operaties vragen gesteld over de omschrijving en afbakening van organisaties, omdat deze onvoldoende helder waren. Dat heeft geleid tot verduidelijking en nadere afbakening in veel toestemmingsverzoeken en verlengingsverzoeken.

Gedurende het kalenderjaar 2021 heeft de TIB in 13 gevallen de toestemming op een verleend verzoek onrechtmatig beoordeeld, omdat er problemen waren met de omschrijving en afbakening van een organisatie. In een aantal gevallen was volstrekt onduidelijk wie op welk moment kon worden bijgeschreven. Dat zou ertoe kunnen leiden dat mensen die zich van geen kwaad bewust zijn, zonder toets vooraf door de diensten getapt of gehackt zouden kunnen worden. Ook is het voorgekomen dat de reikwijdte dusdanig ruim was gedefinieerd dat personen die evident niet konden bijdragen aan de beantwoording van de onderzoeksvragen toch konden worden bijgeschreven. Met andere woorden, op papier zouden bevoegdheden ingezet kunnen worden op personen zonder dat daar een noodzaak toe was.

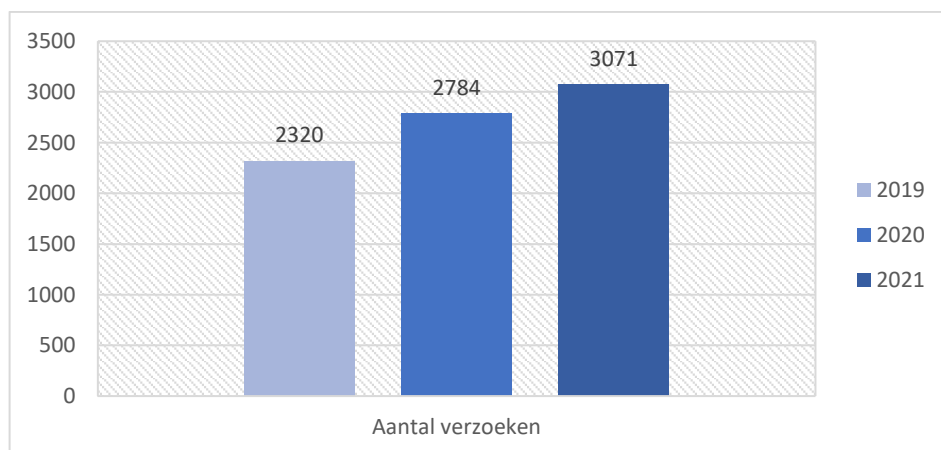
2. De rechtmatigheidstoets in cijfers

Het aantal verzoeken dat de TIB kreeg voorgelegd is in 2021 verder toegenomen. De TIB ziet niet alleen een voortdurende stijging van het aantal verzoeken van de diensten, ook de omvang en (technische) complexiteit van verzoeken blijft toenemen. Er was in 2021 sprake van een verhoging van het percentage onrechtmatigheidsbeslissingen ten aanzien van de verzoeken van de AIVD. Het percentage onrechtmatigheidsbeslissingen ten aanzien van de MIVD is gedaald. Met name opvallend in 2021 is de stijging van het aantal onrechtmatigheidsbeslissingen waarbij de TIB tot het oordeel kwam dat de voorgenomen operatie niet proportioneel was.

2.1. Algemeen beeld bij de verzoeken

De TIB heeft in kalenderjaar 2021 in totaal 3.071 verzoeken op rechtmatigheid beoordeeld. Dit is het aantal verzoeken van beide diensten gezamenlijk.⁴ In het voorgaande jaarverslag werd reeds gesignaleerd dat het aantal verzoeken van beide diensten sterk toenam. Niet alleen in aantal, maar ook in omvang en (technische) complexiteit was vorig jaar een duidelijke stijging zichtbaar. Die trend heeft zich voortgezet in 2021.

Dit jaar brengt de TIB voor het eerst verslag uit over een lopend kalenderjaar. Eerder werd verslag uitgebracht over 'gebroken' perioden. Dat had te maken met de startdatum van de toetsingscommissie op 1 mei 2018. Ten behoeve van dit jaarverslag is inzichtelijk gemaakt hoeveel verzoeken de TIB de afgelopen drie kalenderjaren heeft beoordeeld op rechtmatigheid.⁵ Uit deze cijfers blijkt dat ook in 2021 sprake is geweest van een stijging van het aantal verzoeken. Mede gelet daarop is de bezetting van het secretariaat gedurende 2021 uitgebreid.

Figuur 1: aantal verzoeken per kalenderjaar

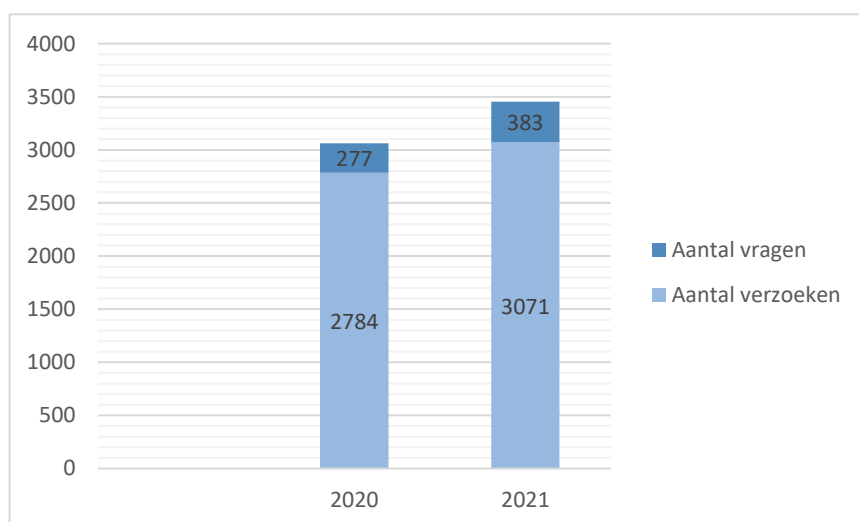
⁴ Er wordt op deze plaats geen inzicht geboden in het aantal ingediende verzoeken per dienst, de verhouding tussen het aantal verzoeken van de AIVD en de MIVD is op het moment van schrijven van dit jaarverslag geheim.

⁵ Het eerste jaar van toetsing door de TIB liep vanaf 1 mei 2018, de dag waarop de Wiv 2017 in werking trad. Dit is daarom niet opgenomen in het overzicht.

Zoals hiervoor reeds benoemd ziet de TIB ook een toename in omvang en (technische) complexiteit. Het gaat dan onder andere om strategische hackoperaties, een categorie verzoeken die is beschreven in paragraaf 1.4. De TIB is in een aantal gevallen tot het oordeel gekomen dat de voorgenomen operatie niet proportioneel was. Mede daardoor is het aantal onrechtmatigheidsbeslissingen op het toetsingscriterium van proportionaliteit in 2021 gestegen.

In 2021 heeft de TIB in 9,7% van de beoordeelde verzoeken vragen gesteld aan de AIVD. Over de vorige verslagperiode werd in 8,4% van de beoordeelde verzoeken vragen gesteld. Er werden in 2021 ten aanzien van de MIVD in 17,9% van de beoordeelde verzoeken vragen gesteld. In de vorige verslagperiode was dit percentage 24,7%. In onderstaande grafiek is een vergelijking gemaakt van het aantal vragen dat de TIB stelde ten opzichte van het aantal verzoeken dat de TIB op rechtmatigheid beoordeelde. Over het geheel genomen is zichtbaar dat de TIB in meer beoordeelde verzoeken overgaat tot het stellen van vragen. Dat sluit ook aan bij de indruk die de TIB over het afgelopen jaar heeft; in meer gevallen dan voorheen wordt beslist tot het stellen van een vraag in plaats van een direct onrechtmatigheidsoordeel.

Figuur 2: vergelijking per kalenderjaar van aantal vragen ten opzichte van aantal verzoeken

2.2. Ingetrokken verzoeken

Het is in 2021 meermaals voorgekomen dat een verzoek werd ingetrokken. Dat gebeurde voordat de TIB een oordeel had geveld over de rechtmatigheid van de verleende toestemming. In totaal gaat het om 18 verzoeken, 7 MIVD-verzoeken waarvoor de minister van Defensie had getekend en 11 AIVD-verzoeken waarvoor de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties had getekend.

De Wiv 2017 regelt een intrekking van een verzoek niet expliciet. Het is de interpretatie van de TIB dat het intrekken van een verzoek mogelijk is en daarom wordt in de praktijk volstaan met het geven van een schriftelijke bevestiging van de intrekking.

Het intrekken van een verzoek gebeurde in het grootste deel van de gevallen nadat de TIB vragen had gesteld, bijvoorbeeld over de wijze waarop de uitoefening van een bijzondere bevoegdheid

precies moest plaatshebben. Hoewel dat niet in alle gevallen zo duidelijk is, vermoedt de TIB dat met de intrekking meer dan eens is voorkomen dat de TIB later oordelend tot een onrechtmatigheidsbeslissing zou komen. In enkele gevallen is expliciet aangegeven dat de vragen van de TIB aanleiding gaven tot de intrekking.

Een voorbeeld daarvan is een verzoek waarbij verlenging werd gevraagd van een operatie gericht op een targetorganisatie. Er waren tussentijds personen op het verzoek bijgeschreven (zie paragraaf 1.5). Uit het verzoek bleek niet waarom deze personen bij de targetorganisatie hoorden en waarom de dienst dan ook de bevoegdheid op die personen wilde inzetten. De TIB stelde hierover vragen. Dit leidde vervolgens tot de mededeling van de betrokken minister dat de personen niet bij de organisatie hoorden en dat het verzoek daarom werd ingetrokken.

Opvallend is verder de stijging voor beide diensten van het aantal intrekkingen. In de vorige verslagperiode ging het nog om enkele gevallen (3 AIVD-verzoeken en 2 MIVD-verzoeken).

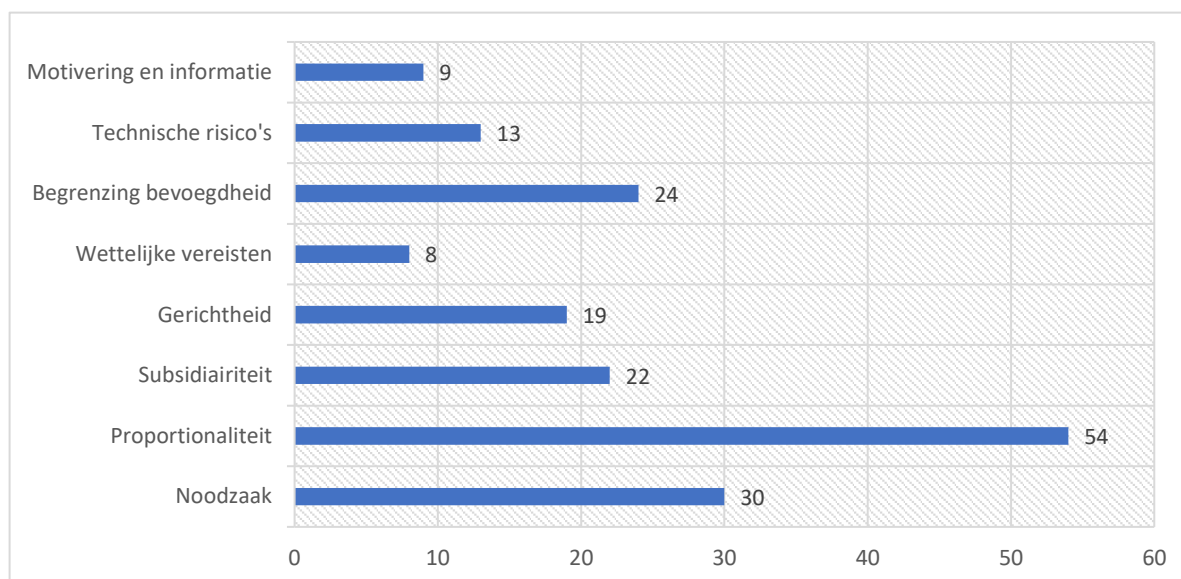
2.3. Redenen onrechtmatigheidsbeslissingen

Zoals hiervoor reeds is benoemd heeft de TIB in het kalenderjaar 2021 in totaal 3.071 verzoeken getoetst. De TIB heeft ten aanzien van verzoeken van de AIVD in 3,3% van de gevallen een onrechtmatigheidsbeslissing genomen. In de vorige verslagperiode was dat nog 1,9%.

De MIVD zag het aantal onrechtmatigheidsbeslissingen dalen ten opzichte van de voorgaande verslagperiode. In de voorgaande verslagperiode was het aantal onrechtmatigheidsbeslissingen 8,1%. Over het kalenderjaar 2021 is dit teruggelopen tot 7,1%.

Indien een verzoek voor de inzet van een bijzondere bevoegdheid als onrechtmatig is beoordeeld, kan de betreffende dienst ervoor kiezen een nieuw en aangepast verzoek in te dienen. Dit nieuwe verzoek kan rechtmatig worden bevonden, bijvoorbeeld omdat er additionele waarborgen zijn verbonden aan de uitoefening van de bijzondere bevoegdheid. In de verslagperiode zijn 67,2% van de onrechtmatig beoordeelde verzoeken op een later moment in de verslagperiode in een wezenlijk gewijzigde vorm als rechtmatig beoordeeld. In de overige 32,8% van de gevallen zijn de verzoeken die door de TIB als onrechtmatig zijn beoordeeld niet opnieuw ingediend of bij herhaling als onrechtmatig beoordeeld. Ten opzichte van de vorige verslagperiode zijn deze percentages nagenoeg onveranderd. Er is sprake van een lichte daling, namelijk van 69% in de vorige verslagperiode naar 67,2%.

In onderstaande figuur is een overzicht gegeven van de redenen waarom de TIB tot een onrechtmatigheidsbeslissing is gekomen. De figuur heeft betrekking op verzoeken van zowel de AIVD als de MIVD. Daarnaast geldt dat om meerdere redenen tot onrechtmatigheid kan zijn beslist. Bijvoorbeeld in geval de TIB tot het oordeel komt dat de inzet van de bijzondere bevoegdheid niet proportioneel is, maar ook de noodzaak onvoldoende onderbouwd is. Een verzoek wordt in onderstaande figuur dan in twee redenen meegeteld.

Figuur 4: redenen onrechtmatigheidsbeslissingen 2021, cijfers in absolute aantallen

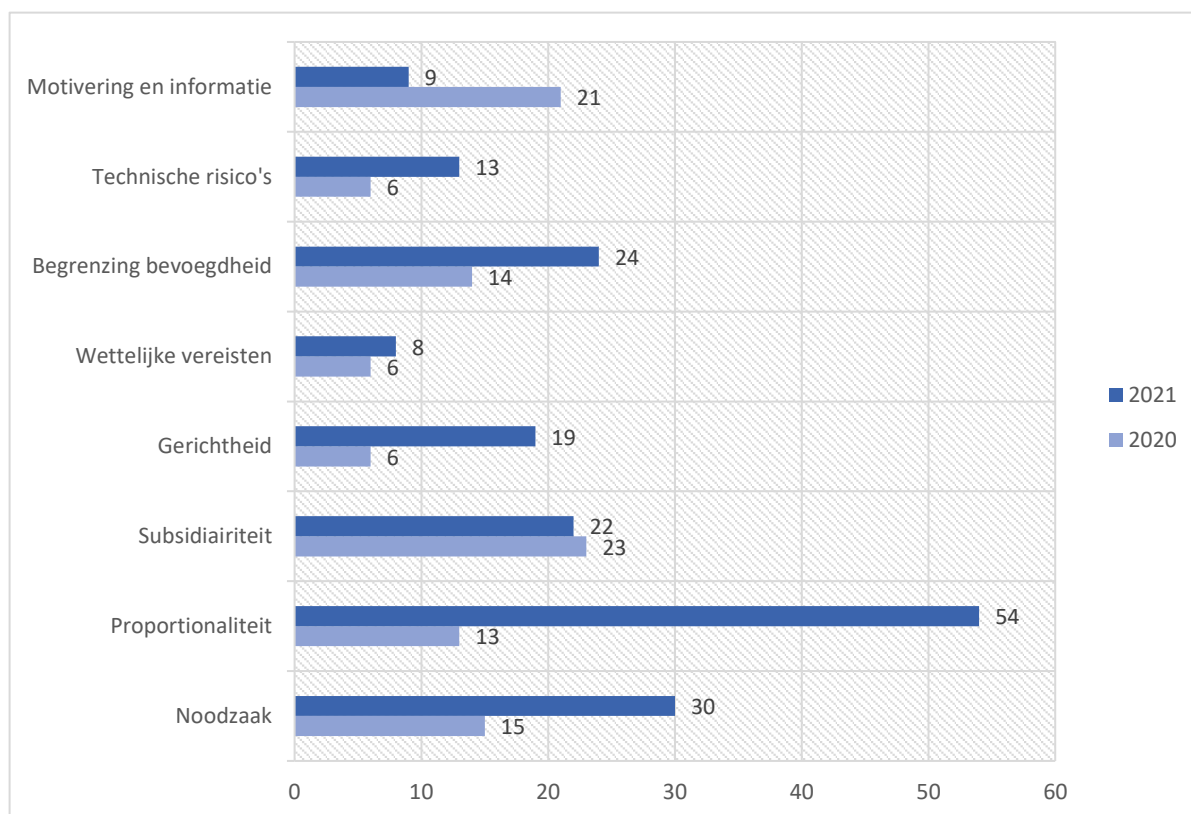
Uitleg bij de toetsingselementen in de legenda

De TIB toetst of de inzet van een bijzondere bevoegdheid *noodzakelijk* is, of de inzet geen onevenredig nadeel oplevert in vergelijking met de noodzaak (*proportionaliteit*), of het doel ook kan worden bereikt met minder ingrijpende bevoegdheden (*subsidiariteit*) en of de bevoegdheid *zo gericht mogelijk* wordt ingezet. Daarnaast toetst de TIB ook andere elementen. De Wiv 2017 stelt bijvoorbeeld vereisten aan een verzoek, zoals een aanduiding van het beoogde doel van een operatie. Wordt aan deze *wettelijke vereisten* voldaan? Daarnaast geeft de Wiv 2017 bepaalde ruimte waarbinnen de diensten mogen handelen. Bijvoorbeeld als het verzoek ziet op een journalist. Daarvoor kan de minister geen toestemming geven. Dat kan alleen de Rechtbank Den Haag. De TIB toetst of de *begrenzing* van de wet niet wordt overschreden. Verder is het van belang dat de verzoeken om bevoegdheden in te zetten voldoende (*juiste*) *informatie* bevatten over de relevante feiten en omstandigheden, maar ook dat de vereiste elementen met betrekking tot de voorgenomen inzet van de bevoegdheid naar behoren *gemotiveerd* worden. Bij de inzet van de hackbevoegdheid moeten de *technische risico's* nadrukkelijk worden omschreven.

De hierboven gegeven cijfers geven een beeld van de gronden van onrechtmatigheden. Zo kan worden gezien dat de proportionaliteit relatief vaak een zelfstandige grond voor onrechtmatigheid is, terwijl het relatief weinig voorkomt dat een verleende toestemming onrechtmatig wordt geacht (mede) omdat niet aan een wettelijk vereiste is voldaan.

Het is in 2021 in drie verschillende verzoeken voorgekomen dat de minister toestemming verleende voor uitoefening van een bijzondere bevoegdheid op een persoon, die naar oordeel van de TIB moest worden aangemerkt als journalist. De minister had daarvoor toestemming moeten vragen aan de Rechtbank Den Haag. In een geval bleek na onderzoek, waarvoor toestemming was verleend door de rechtbank, dat alsnog onvoldoende reden was om de persoon als journalist aan te merken.

Een beter beeld van de betekenis van bovenstaande gegevens kan worden verkregen als de cijfers van 2021 worden vergeleken met de voorgaande verslagperiode (van 1 april 2020 tot en met 31 december 2020). Hiervoor is de volgende grafiek opgesteld.

Figuur 5: vergelijking redenen onrechtmatigheidsbeslissingen verslagperioden 2020 en 2021, cijfers in absolute aantallen

In vergelijking met de vorige verslagperiode valt dan een aantal zaken op. Meest in het oog springend is de flinke stijging van het aantal keren dat de TIB tot het oordeel kwam dat de inzet van de bijzondere bevoegdheid niet proportioneel moest worden geacht. Was dat in de vorige verslagperiode nog in 13 gevallen een zelfstandige grond voor onrechtmatigheid, in deze verslagperiode was dat maar liefst 54 keer het geval. Een eveneens flinke stijging wordt gezien bij de gerichtheid, een toetsingsgrond die zeer nauw verwant is aan de proportionaliteit. Dit kan niet alleen worden verklaard door de stijging van het aantal verzoeken in 2021.

In positieve zin valt op dat het aantal onrechtmatigheidsoordelen vanwege (het gebrek aan) 'motivering en informatie' meer dan gehalveerd is. Een verklaring hiervoor kan zijn dat in meer gevallen de informatie alsnog is gedeeld met de toetsingscommissie nadat er vragen zijn gesteld.

2.4. Beoordeling spoedprocedure

Voor spoedeisende gevallen is in de Wiv 2017 een procedure opgenomen. In deze spoedprocedure kan een bijzondere bevoegdheid al worden ingezet voordat de rechtmatigheidstoets door de TIB heeft plaatsgevonden. Dat kan alleen als de reguliere procedure niet kan worden afgewacht. De minister moet ook in spoedeisende gevallen wel eerst toestemming verlenen. De verleende toestemming moet vervolgens zo snel mogelijk alsnog worden voorgelegd aan de TIB voor een rechtmatigheidstoets. Indien de TIB de verleende toestemming onrechtmatig acht, moeten alle gegevens die met de uitoefening van de bevoegdheid zijn verkregen meteen worden vernietigd. De

TIB oordeelt ook over toepassing van de spoedprocedure zelf. Als de spoedprocedure ten onrechte is toegepast, moet de TIB vervolgens bepalen wat er met de verkregen gegevens dient te gebeuren.

De TIB heeft in 2021 in totaal 3.071 verzoeken op rechtmatigheid beoordeeld. In 3,6% van het totaal werd de spoedprocedure ingeroepen. In de vorige verslagperiode heeft de TIB geoordeeld dat in alle gevallen de diensten de spoedprocedure rechtmatig hadden ingeroepen en de verleende toestemming voor de uitoefening van de bevoegdheden telkens rechtmatig was verleend. Dat is in 2021 anders.

De AIVD heeft gedurende de verslagperiode in 101 verschillende operaties de spoedprocedure toegepast. In 3 gevallen is de TIB tot het oordeel gekomen dat de inzet van de bijzondere bevoegdheid onrechtmatig was. Het ging in die gevallen om uitoefening van de hackbevoegdheid op het telefoontoestel van een target en de uitoefening van de hack- en tapbevoegdheid gericht op eveneens een mobiele telefoon van een target. In het laatste geval is de TIB tot het onrechtmatigheidsoordeel gekomen omdat het target als journalist moest worden aangemerkt. De minister had voor die inzet toestemming moeten vragen aan de Rechtbank Den Haag.

De TIB is ten aanzien van de AIVD in 6 gevallen tot het oordeel gekomen dat het inzetten van de spoedprocedure onrechtmatig is gebeurd. In die gevallen had de reguliere procedure moeten worden gevolgd. De TIB heeft in alle 6 gevallen geoordeeld dat er geen gevolgen dienden te worden verbonden aan deze onrechtmatigheden, omdat de operationele noodzaak en de feiten en omstandigheden van die specifieke gevallen daartoe aanleiding gaf.

De MIVD heeft gedurende de verslagperiode in 10 verschillende operaties de spoedprocedure toegepast. In 1 operatie is de TIB tot het oordeel gekomen dat de verleende toestemming onrechtmatig was verleend.

3. Vooruitblik

In het jaar 2022 verwacht de TIB dat het aantal verzoeken van beide diensten verder zal toenemen, mede vanwege de recent toegezegde extra investeringen in het nationale veiligheidsdomein.

Ook wat betreft wetgeving zal er in 2022 veel gebeuren. Een ingrijpende wijziging van de Wiv 2017 wordt op dit moment voorbereid. In dat kader wordt gewerkt aan een hoofdlijnennotitie en zijn enkele analyses uitgevoerd, gedeeld met de Tweede Kamer en publiek gemaakt.

Het kabinet werkt ondertussen aan een wetsvoorstel om, vooruitlopend op de ingrijpende wijziging, de Wiv 2017 op enkele onderdelen te wijzigen. Dit is volgens het kabinet noodzakelijk om Nederland te kunnen blijven beschermen tegen landen met een offensief cyberprogramma. Het kabinet erkent daarbij dat dit alleen kan met voldoende waarborgen en effectief toezicht.

In beide gevallen acht de TIB het van belang dat een goede balans blijft bestaan tussen bescherming van de nationale veiligheid en de privacy van burgers. Daar maakt de TIB zich hard voor en dat zal zij blijven doen.

4. Samenstelling TIB

De samenstelling en bevoegdheden van de TIB zijn opgenomen in de Wiv 2017. De TIB bestaat uit drie leden. Twee van de leden hebben brede ervaring binnen de rechterlijke macht. Het derde lid kan worden benoemd op basis van een bepaalde deskundigheid.

Gedurende het jaar 2021 was de TIB qua samenstelling op volle sterkte. Het toetsingsproces is gedurende het gehele jaar niet onderbroken geweest als gevolg van de coronapandemie. Wel zijn er weken geweest waarbij de verzoeken niet door de voltallige toetsingscommissie zijn beoordeeld. Dat was met name vanwege verlof of ontstentenis van een van de leden. Met ingang van februari 2022 is pas de mogelijkheid ontstaan om in dergelijke gevallen een plaatsvervanger op te roepen.⁶

Begin 2022 is de heer mr. A.R.O. Mooy gestopt als lid van de TIB en kwam zijn positie vacant. Op moment van schrijven is bekend geworden dat hij met ingang van 1 mei 2022 zal worden opgevolgd door de heer mr. E.H.M. Drujf. Meer over zijn komst leest u op de website van de TIB. De samenstelling van de TIB is bij het uitbrengen van dit jaarverslag daarmee als volgt.

mevr. mr. M. Moussault
voorzitter

de heer A.W.R. Hubert
technisch lid

De toetsingscommissie wordt ondersteund door een secretariaat. Aan het hoofd daarvan staat de secretaris van de TIB, de heer mr. L.W. Schroijen.

⁶ Zie paragraaf 1.3.2.

